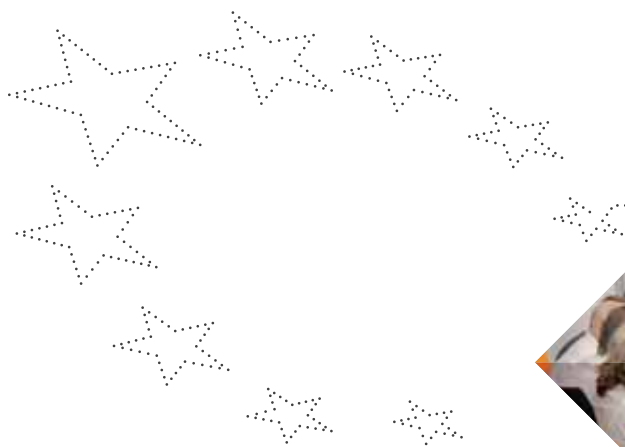

Naukowa ochrona żywności spożywanej przez konsumentów

od pola do stołu

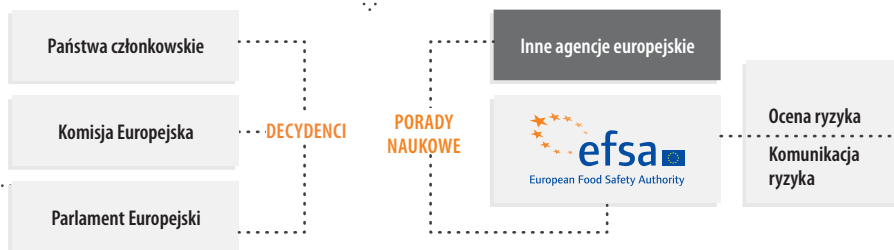

EFSA – organizacja naukowa odpowiedzialna za ochronę konsumentów i dostarczanie im informacji

■ Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA) dostarcza bezstronnych porad naukowych najwyższej jakości, aby wesprzeć decydentów w podejmowaniu decyzji dotyczących ryzyka związanego z żywnością. Działania te stanowią zasadniczy element ram instytucjonalnych Unii Europejskiej (UE) zapewniających ochronę konsumentów, a także zwierząt i środowiska, przed wszelkimi zagrożeniami związanymi z łańcuchem żywnościowym. Podstawowa działalność EFSA polega na przeprowadzaniu naukowej oceny

ryzyka. Jest ona elementem wyspecjalizowanej dziedziny nauk stosowanych i polegającej na analizowaniu danych i badań naukowych w celu oceny ryzyka związanego z określonymi zagrożeniami. Urząd odgrywa również istotną rolę w procesie przekazywania porad swoim głównym partnerom, zainteresowanym stronom oraz ogółowi społeczeństwa w terminowy, przejrzysty i zrozumiały sposób, przyczyniając się do zmniejszania dystansu między nauką a konsumentem.

Europejska współpraca na rzecz bezpieczniejszej żywności

■ W 2002 r., po serii ostrzeżeń o niebezpiecznych produktach żywnościowych, które wywarły wpływ na zdrowie ludzi i zachwiały zaufaniem opinii publicznej, w Unii Europejskiej przyjęto przepisy ogólne prawa żywnościowego (rozporządzenie (WE) nr 178/2002) ustanawiające kompleksowe ramy prawne dla – opartego na nauce – systemu monitorowania żywności w UE. Wśród najistotniejszych elementów tego systemu należy wskazać rozdział funkcjonalny procesu oceny ryzyka od procesu zarządzania ryzykiem oraz powołanie Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności, który miał dążyć do zapewnienia najwyższego poziomu wiedzy naukowej i cechować się otwartością, przejrzystością oraz zdolnością do szybkiej reakcji – wciąż są to podstawowe wartości, którymi Urząd kieruje się w swojej działalności. Podczas gdy EFSA pełni funkcję organu odpowiedzialnego za ocenę ryzyka, organy zarządzające ryzykiem w Unii Europejskiej (Komisja Europejska, Parlament Europejski oraz państwa członkowskie UE) zachowały kontrolę nad procesem

podejmowania decyzji regulacyjnych, procesem kształtowania polityki oraz nad podejmowaniem działań prewencyjnych i kontrolnych.

Zasadniczym elementem, który stanowi o skuteczności tego systemu, jest aktywne prowadzenie współpracy z zainteresowanymi stronami i partnerami na szczeblu UE i na szczeblu krajowym. Za pośrednictwem swojego forum doradczego EFSA prowadzi ścisłą współpracę z krajowymi organami ds. bezpieczeństwa żywności w zakresie działań naukowych, gromadzenia danych, monitorowania i działań komunikacyjnych. Urząd organizuje również regularne spotkania z organizacjami reprezentującymi konsumentów, przedstawicielami przemysłu, NGO zajmującymi się kwestiami środowiskowymi oraz innymi zainteresowanymi stronami, aby zachęcać te podmioty do współpracy oraz aby zwiększać poziom świadomości na temat działań podejmowanych przez EFSA.

ŁAŃCUCH ŻYWNOŚCIOWY – OD POLA DO STOŁU

Łańcuch żywnościowy w Europie podlega ciągłym zmianom, dlatego też kompetencje EFSA w tym zakresie również ewoluowały tak, aby uwzględnić coraz większą liczbę kwestii związanych z bezpieczeństwem łańcucha żywnościowego: choroby przenoszone przez żywność, zanieczyszczenia, kwestie związane ze zdrowiem i warunkami hodowli zwierząt, ochroną roślin, produkcją i dystrybucją żywności, innowacjami w sektorze spożywczym, a także wiele innych kwestii. Porady, których EFSA udziela podmiotom zarządzającym ryzykiem, są podstawą wielu obowiązujących praw i przepisów służących ochronie europejskich konsumentów przed zagrożeniami związanymi z żywnością – od pola do gospodarstwa rolnego i od fabryki do stołu.

Pole i gospodarstwo rolne

Ochrona roślin

■ Uprawy rolne stanowią istotne źródło żywności i paszy. EFSA pomaga chronić konsumentów, dostarczając porad naukowych będących podstawą przepisów w zakresie bezpiecznego stosowania pestycydów i innych środków ochrony roślin. Urząd wspiera UE w badaniu setek substancji czynnych wykorzystywanych w pestycydach oraz w działaniach służących ustaleniu wspólnych dopuszczalnych poziomów pozostałości pestycydów w Europie. Naukowcy pracujący w EFSA oceniają również zagrożenia dla zdrowia roślin związane z organizmami szkodliwymi i chwastami, w tym zagrożenia dla upraw rolnych, a co za tym idzie, dla całego środowiska.

Zwierzęta

■ Zdrowie i dobrostan zwierząt, od których lub z których pozyskuje się żywność (takich jak bydło, kury domowe i świnie) podczas hodowli, chowu, transportu i uboju wywiera istotny wpływ na zdrowie człowieka. EFSA ocenia wpływ warunków

hodowli zwierząt i sposobu ich traktowania zarówno na zdrowie zwierząt, jak i na zdrowie człowieka, w tym operatorów przemysłu spożywczego.

Około 75% nowych chorób wywierających wpływ na człowieka, które pojawiły się od 2000 r., pochodziło od zwierząt lub było wywoływane produktami pochodzenia zwierzęcego. Tak zwane choroby odzwierzęce to choroby, którymi ludzie mogą zarazić się od zwierząt, również za pośrednictwem żywności. Podejmowane przez EFSA działania w zakresie udzielania porad naukowych, gromadzenia danych i monitorowania przyczyniły się do opracowania ogólnounijnej kampanii na rzecz kontroli i ograniczania występowania bakterii takich jak *Salmonella* lub *Campylobacter*, które w przypadku ich obecności u zwierząt mogą doprowadzić do zakażenia żywności. W rezultacie w ciągu pięciu lat liczba zachorowań na salmonellozę wśród ludzi zmniejszyła się o połowę do 100 000, przyczyniając się do znacznej poprawy ochrony konsumentów

przed tego rodzaju chorobami przenoszonymi przez żywność.

EFSA ocenia również bezpieczeństwo paszy, której jakość jest istotna dla zdrowia zwierząt, środowiska i bezpieczeństwa żywności pochodzenia zwierzęcego. Od czasu ustanowienia EFSA w 2002 r., działania Urzędu w zakresie przeprowadzania oceny ryzyka i monitorowania w ciągły i zdecydowany sposób wspierały proces zarządzania ryzykiem, doprowadzając do zmniejszenia liczby odnotowywanych przypadków występowania BSE u bydła w Unii Europejskiej z poziomu kilku tysięcy na początku XXI w. do 44 w 2010 r.

Środowisko

■ Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności jest w coraz większym stopniu zobowiązany do uwzględniania potencjalnego wpływu łańcucha żywnościowego na różnorodność biologiczną roślin i siedlisk zwierzęcych. Urząd przeprowadza na przykład ocenę ryzyka środowiskowego w odniesieniu do upraw zmodyfikowanych

genetycznie, a także w odniesieniu do pestycydów i dodatków paszowych stosowanych przez rolników. EFSA ocenia również potencjalne ryzyko dla zdrowia człowieka i zdrowia zwierząt związane z zanieczyszczeniami środowiskowymi. Powietrze, gleba, woda i rośliny mogą ulec skażeniu zanieczyszczeniami środowiskowymi i substancjami – dotyczy to na przykład przypadków skażenia gleb metalami lub toksynami wytwarzanymi przez niektóre rodzaje grzybów. Zanieczyszczenia te często powstają wskutek działalności człowieka, na przykład wytwarzania emisji przemysłowych lub spalin samochodowych. Ludzie mogą być narażeni na ich oddziaływanie, gdy występują one w środowisku, lub w konsekwencji ich spożycia wraz ze skażoną żywnością lub wodą. Nagromadzenie takich zanieczyszczeń w organizmie może stać się szkodliwe dla zdrowia w miarę upływu czasu.

Z fabryki na stół

Transport i przechowywanie

■ Surowce wykorzystywane w procesie produkcji żywności lub przewożone bądź składowane zwierzęta i tusze zwierzęce mogą być narażone na ryzyko zakażenia biologicznego lub skażenia chemicznego. Na przykład w pojemnikach ładunkowych wykorzystywanych do przewozu olejów i tłuszczów spożywczych mogą występować pozostałości chemiczne z pozostałych ładunków. EFSA ocenia ryzyko wystąpienia takiego skażenia, przykładowo wskutek kontaktu z maszynami, pojazdami i materiałami opakowaniowymi, oraz dostarcza podmiotom zarządzającym ryzykiem porad naukowych

w zakresie środków mogących ograniczyć tego rodzaju zagrożenia.

Przygotowywanie i produkcja żywności

■ Sektor spożywczy w Europie podlega regulacji, aby zapewnić konsumentom ochronę przed potencjalnymi zagrożeniami związanymi z żywnością i paszą, dając jednocześnie przedsiębiorstwom możliwość wprowadzania innowacji. Urząd ocenia bezpieczeństwo regulowanych składników żywności, takich jak dodatki, środki aromatyzujące, enzymy i składniki odżywcze, aby wesprzeć podmioty zarządzające ryzykiem w procesie wydawania zezwoleń na ich

stosowanie w żywności. EFSA ocenił na przykład tysiące środków aromatyzujących stosowanych w żywności, a do 2020 r. planuje zakończyć ponowną ocenę wszystkich dodatków do żywności zatwierdzonych w UE przed 2009 r. Przekazywane przez Urząd porady naukowe wspierają podmioty zarządzające ryzykiem w podejmowaniu decyzji dotyczących bezpieczeństwa i dozwolonych zastosowań tych składników; w niektórych przypadkach część środków aromatyzujących

i dodatków została wycofana z rynku UE w wyniku działań podjętych przez EFSA. Urząd ocenia również bezpieczeństwo łańcucha produkcji żywności (na przykład kwestia recyklingu tworzyw sztucznych wykorzystywanych do produkcji opakowań spożywczych) oraz substancji pomagających w przetwarzaniu wykorzystywanych w przemyśle spożywczym.

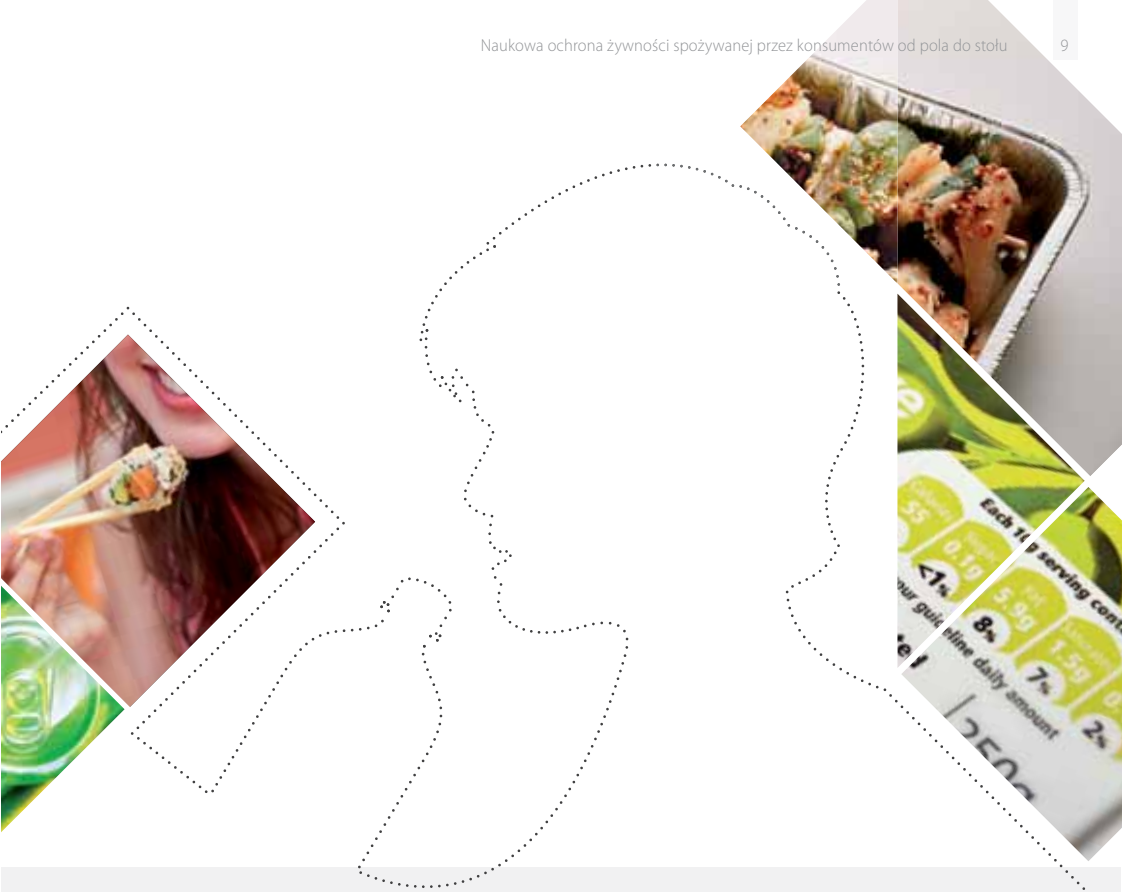

■ Obecne wymagania konsumentów w kwestii wyboru, jakości, ceny, wartości odżywczej oraz dostępności spożywanej przez nich żywności są znacznie wyższe niż wymagania poprzedniego pokolenia. Sektor spożywczy zareagował na to rosnące zapotrzebowanie na produkty i informacje, wprowadzając innowacje, tj. nowe składniki, technologie, produkty spożywcze oraz powiązane z nimi strategie informacyjne. Pełnią rolę organizacji strażniczej w zakresie bezpieczeństwa żywności, EFSA – wraz ze swoimi partnerami na szczeblu europejskim i krajowym – bierze bezpośredni udział w ocenie rozwiązań naukowych leżących u podstaw takich innowacji, analizując kwestie związane z ich bezpieczeństwem oraz, w niektórych przypadkach, ich skutecznością.

ocenie ryzyka, umożliwiającego zbadanie potencjalnego wpływu genetycznie zmodyfikowanych upraw lub zwierząt oraz ocenienie skutków wynikających z ich stosowania w porównaniu z tradycyjnymi (niezmodyfikowanymi genetycznie) odpowiednikami. Urząd dostarczał również porad naukowych w zakresie klonowania i nowej żywności, a w ramach ocen ryzyka prowadzonych obecnie w odniesieniu do szeregu produktów sektora spożywczego zajmuje się kwestią nanotechnologii, w tym dodatków oraz opakowań spożywczych.

Oświadczenia zdrowotne dotyczące wartości odżywczej żywności lub jej korzystnego wpływu na zdrowie mogą stanowić źródło informacji dla konsumentów przy wyborze zdrowego sposobu żywienia. EFSA ocenia podstawę naukową takich oświadczeń, aby zagwarantować, że nie będą one wprowadzały konsumentów w błąd. Do końca 2012 r. EFSA ocenił ponad 3000 oświadczeń zdrowotnych.

Spożycie żywności

■ Praca prowadzona w ramach EFSA opiera się na ogromnych postępach poczynionych w obszarze gromadzenia danych na temat tendencji i zwyczajów w zakresie spożywania żywności. EFSA konsekwentnie zwiększał swoje wsparcie na rzecz gromadzenia danych oraz prowadzenia innego rodzaju współpracy naukowej z państwami członkowskimi, przeznaczając ponad 9 mln euro na realizację takich działań w 2012 r. Wspomniany postęp pomaga nam zwiększyć naszą wiedzę na temat tego, co jemy, oraz zapewnić informacje umożliwiające EFSA prowadzenie działań zarówno w obszarze bezpieczeństwa żywności, jak i tych związanych z poradnictwem w zakresie wartości odżywczej, żywienia oraz zdrowia.

Prace badawcze prowadzone w ramach EFSA umożliwiają również opracowywanie zaleceń dotyczących wartości odżywczych; wartości

odniesienia określające poziom dziennego spożycia składników pokarmowych i energetycznych uwzględniają wyniki najnowszych badań i umożliwiają organom publicznym w państwach członkowskich opracowanie zaleceń w zakresie odżywiania oraz dostarczanie praktycznych porad żywieniowych.

W ostatnich dziesięcioleciach obserwowano gwałtowny wzrost liczby materiałów i produktów wykorzystywanych do produkcji opakowań spożywczych, pojemników oraz sprzętów kuchennych. Urząd ocenia potencjalne ryzyko związane z obecnością tworzyw sztucznych, papieru, substancji czynnych i inteligentnych, farb drukarskich oraz żywicy w materiałach przeznaczonych do kontaktu z żywnością przed ich zatwierdzeniem do wprowadzenia do obrotu na terenie UE.

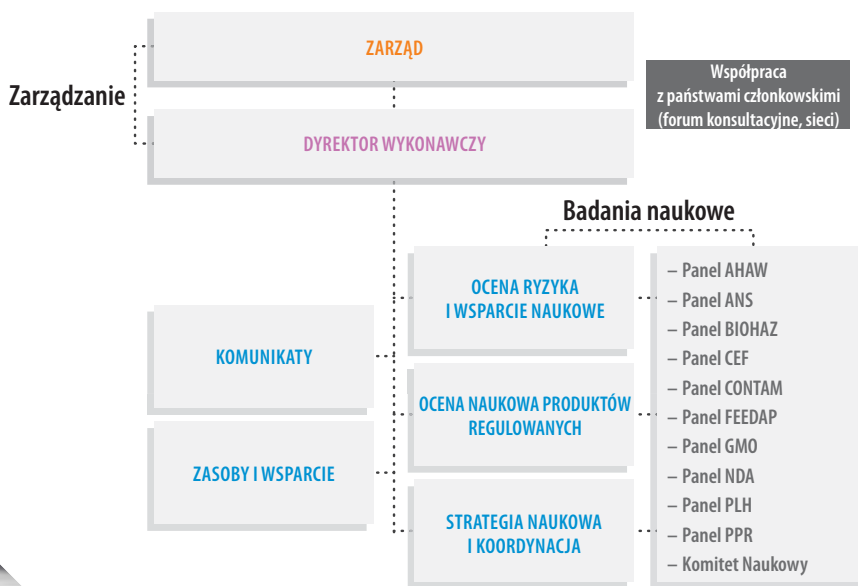
Funkcjonowanie EFSA

■ Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności jest kierowany przez niezależny zarząd, którego członkowie są zobowiązani do działania w interesie publicznym i nie reprezentują żadnego rządu, organizacji ani sektora. Zarząd, składający się z 15 członków, jest odpowiedzialny za uchwalanie budżetu EFSA oraz zatwierdzanie rocznego programu prac. Dyrektor wykonawczy EFSA pełni rolę przedstawiciela prawnego Urzędu. Jest on/ona odpowiedzialny(-a) za wszystkie sprawy operacyjne, kwestie związane z personelem oraz za opracowywanie rocznego programu prac we współpracy z Komisją Europejską, Parlamentem Europejskim oraz państwami członkowskimi UE.

Prace badawcze prowadzone w ramach EFSA są koordynowane przez jego Komitet Naukowy oraz 10 paneli naukowych, w skład których wchodzi wiodący naukowcy w odpowiednich dziedzinach. Jeśli konieczne jest wykorzystanie bardziej specjalistycznej wiedzy, w spotkaniach grup roboczych mogą wziąć udział również dodatkowi eksperci. Komitet Naukowy dostarcza porad dotyczących kwestii horyzontalnych, podczas gdy panele przeprowadzają oceny ryzyka i dostarczają specjalistycznych porad w konkretnych obszarach, takich jak:

- **dodatki i produkty lub substancje wykorzystywane w paszach;**
- **zdrowie i warunki hodowli zwierząt;**
- **zagrożenia biologiczne, w tym zagrożenia związane z BSE-TSE;**
- **środki trujące w łańcuchu żywnościowym;**
- **produkty dietetyczne, żywienie i alergię;**
- **dodatki do żywności i składniki pokarmowe dodawane do żywności;**
- **materiały pozostające w kontakcie z żywnością, enzymy, aromaty oraz substancje pomagające w przetwarzaniu;**
- **organizmy modyfikowane genetycznie;**
- **zdrowie roślin;**
- **produkty ochrony roślin i ich pozostałości.**

Porady naukowe udzielane przez ekspertów pracujących w ramach EFSA stanowią rezultat zbiorowych rozważań i decyzji, przy czym opinie członków panelu są równoważne. Ponadto Urząd stosuje rozbudowany zestaw mechanizmów wewnętrznych oraz procedur, aby zabezpieczyć niezależność prowadzonych prac badawczych, na przykład przez

wprowadzenie obowiązku złożenia deklaracji o braku konfliktu interesów.

Wysoko wykwalifikowany personel naukowy pracujący w trzech dyrekcjach naukowych w ramach EFSA udziela wsparcia wspomnianym grupom i jest odpowiedzialny za przeprowadzanie samodzielnych ocen w niektórych obszarach, takich jak wzajemna ocena substancji czynnych wykorzystywanych w pestycydach. Wraz ze swoimi partnerami krajowymi pracownicy EFSA odgrywają również zasadniczą rolę w procesie harmonizacji i rozszerzania zakresu działań związanych z gromadzeniem danych i monitorowaniem – na przykład w odniesieniu do spożycia żywności, chorób odzwierzęcych, pestycydów, zanieczyszczeń – co przyczynia się do poprawy jakości ocen ryzyka opracowywanych przez EFSA.

Urząd, opierając się na swojej strategii naukowej, monitoruje na bieżąco rozwój wiedzy naukowej na szczeblu międzynarodowym, między innymi nowe metody przeprowadzania ocen ryzyka i przełomowe odkrycia naukowe, korzystając z wiedzy swoich ekspertów oraz powiązań

z sieciami naukowymi i agencjami ds. bezpieczeństwa żywności na całym świecie.

EFSA, podejmując działania w zakresie informowania o ryzyku, dąży do zwiększenia poziomu świadomości oraz dokładnego wyjaśnienia konsekwencji opracowanych ocen naukowych. Zgodnie z treścią strategii w zakresie komunikowania Urząd bada sposób, w jaki opinia publiczna postrzega zagrożenia związane z żywnością, tłumacząc istotę zagrożeń związanych z łańcuchem żywnościowym i umieszczając je we właściwym kontekście. Współpraca z głównymi podmiotami w tej dziedzinie, takimi jak organy krajowe, zainteresowane strony i media, ułatwia EFSA przekazywanie istotnych informacji odpowiednim grupom odbiorców. Urząd wspiera również spójność przekazywanych informacji dzięki koordynowaniu procesu komunikowania z innymi organami ds. oceny ryzyka oraz organami zarządzającymi ryzykiem, takimi jak Komisja Europejska oraz państwa członkowskie UE.

